

Asia: VN/27731/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä EU:n muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksen muodostavien säädösten täytäntöönpanemiseksi

Ei lausuttavaa

Ei lausuttavaa -toteaminen

-

Seulonta

Yleiset huomiot seulontamenettelystä

-

Viranomaiset ja tehtävienjako viranomaisten välillä

-

Seulontaviranomaisten toimivaltuudet

-

Seulottavan henkilön läsnäolo seulonnassa

-

Riippumaton perusoikeuksien seurantamekanismi seulontaan ja rajamenettelyyn

-

Henkilötietojen käsittely

-

Eurodac-järjestelmä

Eurodac- järjestelmää koskevat muutokset

-

Kansainvälistä suojelua koskevat menettelyt

Yleiset huomiot menettelyistä

EU:n menettelyasetus harmonisoi kansainvälistä suojelua koskevat menettelyt, mutta nyt esillä olevassa Suomen esityksessä on useita kohtia, joissa valitaan asetuksen sallima tiukempi linja. Näistä korostuvat erityisesti valitusajat, hallinto-oikeuden määräajat ja rajamenettelyn laaja soveltamisala. Juristiliitto katsoo, että menettelyn tulee olla tehokas mutta myös oikeudenmukainen. Kansainvälistä suojelua hakevan oikeusturva tulee huomioida menettelyn kehittämisessä.

Nyt ehdotetun tehostamisen ongelmallisuus muodostuu kokonaisuudesta, jossa valitusaikoja lyhennetään ja samanaikaisesti maksuttoman oikeusavun ja/tai neuvonnan saantia rajoitetaan. Tämä voi pahimmillaan lisätä virheitä, kasvattaa muutoksenhakupainetta ja pidentää käsittelyaikoja.

Menettelyn alkuvaiheet

Menettelyn alkuvaiheet luovat perustan koko menettelylle ja sen laadun varmistamiselle. Erityisesti puhuttelun järjestämisessä, dokumentoinnissa ja tulkkauksessa tulee noudattaa menettelylle asetettuja laatuvaatimuksia. Hakijan on myös ymmärrettävä menettelyn vaiheet sekä omat oikeutensa. Tämän vuoksi on olennaista, että hakijalle tarjotaan tarpeen mukaan edellä käsiteltyä maksutonta oikeusapua myös menettelyn alkuvaiheessa.

Esimerkiksi nyt esitetyt muutokset puhuttelupöytäkirjan tarkastamiseen jälkikäteen korostavat avustajan merkitystä. Esityksestä ei ilmene, millä tavalla turvapaikanhakijan on tarkoitus kommentoida ilman oikeudellista avustajaa pöytäkirjassa olevia mahdollisia puutteita tai virheitä. Pahimmillaan tämä voi lisätä esimerkiksi äänitallenteisiin vetoamista muutoksenhaussa, joka puolestaan lisää tarvetta kuunnella tallenteita hallinto-oikeuskäsittelyn yhteydessä.

Maksuton oikeudellinen neuvonta / oikeusapu hallintomenettelyssä

Esityksessä ehdotetaan oikeusavun rajaamista kansainvälisen suojelun myöntämistä koskevassa hallintomenettelyssä ja hallinto-asetuksen mukaisessa vastuujäsenvaltion määrittämistä koskevassa hallintomenettelyssä. Molemmissa edellä mainituissa menettelyissä jäsenvaltioilla on liikkumavaraa säätää maksuttomasta oikeusavusta ja oikeudellisesta edustuksesta hallinnollisessa menettelyssä. Nyt esitetty oikeusavun rajoittaminen ja neuvonnan siirtäminen Maahanmuuttoviraston vastuulle ei ole toivottava kehityssuunta. Juristiliitto katsoo, että riippumattomuuden varmistamiseksi oikeudellista neuvontaa ei tule sijoittaa päätösviranomaiselle.

Lisäksi Juristiliitto pitää maksuttoman oikeusavun saamisen kaventamista kansainvälistä suojelua hakevien oikeusturvan toteutumisen kannalta kestävämmänä ilman muita menettelytapaneuvontaan kohdistettuja kehittämistoimia. Haavoittuvassa asemassa olevan henkilön kyky, uskallus ja ymmärrys tuoda olennaisia seikkoja esiin hakemuksessaan ja asian käsittelyn aikana on yleensä puutteellista. Yleisessä oikeudellisessa neuvonnassa annettu neuvonta on riittämätöntä riittävän tiedon ja ymmärryksen turvaamiseksi. Kansainvälistä suojelua hakevien ei voida myöskään olettaa osaavan toimia yleisen neuvonnan varassa usein monimutkaisissa ja

paineenalaisissa hakemuskäsittelyissä. Tämä vaarantaa selvästi heidän oikeusturvansa tosiasiallisen toteutumisen ja pahimmillaan asettaa hakijat myös keskenään eriarvoiseen asemaan.

Erityisesti hallintovaiheen maksuttoman oikeusavun rajaaminen kaventaa oikeusturvaa menettelyn alkuvaiheen toimenpiteissä, joissa hakijalla voisi olla tarvetta oikeusavulle puhutteluun valmistautumisessa, lapsia koskeissa asioissa, haavoittuvissa tai monimutkaisissa tilanteissa. Aiemman kokemuksen perusteella oikeusavun puuttuminen esimerkiksi puhuttelutilanteessa on vaikuttanut heikentävästi hakijoiden valmistautumiseen.

Ongelmana voi myös olla tulevaisuudessa se, pystyykö hakija hankkimaan avustajaa riittävän ajoissa muutoksenhakuvaiheeseen sekä se, pystyykö oikeusaputoimisto tekemään oikeusapupäätökset riittävän nopeasti suhteessa hallinto-oikeusprosessille annettuihin määräaikoihin nähden. Tämä tulee huomioida myös oikeusaputoimistolle kohdennettavana resurssilisäyksenä.

Poikkeukset oikeuteen oleskella Suomen alueella hakemuksen tutkinnan ajan

-

Turvalliset maat

-

Muutoksenhaku (valitusajat, valituskiellot ja tuomioistuinten määräajat)

Nyt esitetyt varsin lyhyet valitusajat eivät mahdollista Juristiliiton näkemyksen mukaan tosiasiallista oikeussuojaa eivätkä avustajan työn asianmukaista suorittamista. Maksuttoman oikeusavun poistaminen hallintomenettelyvaiheesta voi johtaa siihen, että muutoksenhakuvaiheessa nostetaan esiin menettelyvirheitä tai asian selvittämiseen liittyviä puutteita. Lisäksi lyhyet määräajat pahimmillaan heikentävät valitusten laatua ja samalla hakijoiden oikeusturvaa. Tämä voi myös näkyä lisääntyneenä ajankäyttönä tuomioistuimissa lisätietopyyntöjen, uudelleen käsittelyjen ja muiden täydennystarpeiden vuoksi. Oikeusvaltioperiaate ja perustuslain 21 §:n mukainen oikeusturva edellyttävät, että valitusajat ovat riittäviä ja että hakijalla on aito mahdollisuus valmistella muutoksenhaku.

Lisäksi hallinto-oikeuksille asetettavat määräajat ilman lisäresursointia voivat heikentää ratkaisujen laatua. Tuomioistuinten riippumattomuuden kannalta on tärkeää, ettei määräaika sääntely muodosta painetta asioiden ratkaisuun ilman riittävää huolellisuutta. Lisäksi vaikka hallinto-oikeuksien välillä on sovittu prosentuaalisesti käsiteltävien asioiden määrästä, tämä ei takaa työmäärän ja varattujen resurssien vastaavuutta, vaan huomioon tulee ottaa myös esimerkiksi asioiden laatu ja tarve suullisten käsittelyjen järjestämiseen. Jotta tiukentuviin määräaikoihin pystytään tosiasiallisesti vastaamaan, on tärkeää, että asiat jakautuvat eri hallinto-oikeuksiin oikeassa suhteessa niihin kohdistettuihin resursseihin nähden tai että hallinto-oikeuksia lisäresursoidaan tarpeen mukaan.

Juristiliitto haluaa huomauttaa, että uudet kiireelliset asiakokonaisuudet vaikuttavat suoraan myös muiden hallinto-oikeuksissa käsiteltävien asioiden käsittelyaikaan. Jotta näiden asioiden käsittelyajat eivät pitkittyisi entisestään, tulee uusille kiireellisille asiakokonaisuuksille osoittaa niiden käsittelyyn tarvittava lisäresurssi sen sijaan, että olemassa olevia resursseja jaettaisiin uudelleen eri asiaryhmien kesken.

Euroopan unionin kansalaisten kansainvälisen suojelun hakemukset

-

Turvapaikanhakijoiden työnteko-oikeus

Turvapaikanhakijoiden työnteko-oikeutta koskeva muutos

-

Pitkään oleskelleiden direktiivin muutos

Pitkään oleskelleiden direktiivin muutos

-

Vastaanotto

Yleiset huomiot liittyen vastaanottoon

-

Vastaanottopalvelujen saaja ja kesto

-

Vastaanottopalvelut (tunnistautuminen, vastaanottoraha, tilapäistä suojelua hakevien terveydenhuolto, vastaanottopalveluista perittävien maksujen takautuva perintä)

-

Vastaanottopalvelujen rajoittaminen ja peruuttaminen (alennettu vastaanottoraha, vastaanottopalvelujen peruuttaminen)

-

Liikkumisvapauden rajoittaminen (maantieteellinen kohdentaminen, liikkumisvapauden rajoittaminen)

-

Ehdotuksen vaikutukset ihmiskaupan uhreihin

-

Ilman huoltajaa olevien lasten edustajajärjestelmä

Edustajajärjestelmään ehdotetut muutokset, vastaanottolaki

-

Edustajajärjestelmään ehdotetut muutokset, kotoutumislaki

-

Terveydenhuoltolaki

Terveydenhuoltolakiin ehdotettu muutos

-

Muut muutokset

Sellaiset muita muutoksia koskevat huomiot, jotka eivät liity edellä esitettyihin teemoihin

Juristiliitto kiinnittää huomiota erityisesti siihen, ettei käsillä olevassa esitysluonnoksessa ole riittävästi arvioitu viranomaisten, esimerkiksi hallinto-oikeuksien ja Migrin lisäresurssitarpeita suhteessa uusiin velvoitteisiin ja määräaikoihin.

Esitystä koskevat muut huomiot

Koko esitystä koskevat yleiset huomiot

-

Tuomainen Jenni
Juristiliitto - Juristförbundet ry